

บทที่ 6

การออกแบบศาลาการเปรียญวัดหงส์รัตนาราม

6.1 แนวทางการออกแบบศาลาการเปรียญวัดหงส์รัตนาราม

จากแนวทางการออกแบบศาลาการเปรียญในบทที่ 4 และการศึกษาวัดหงส์รัตนารามในบทที่ 5 สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางการออกแบบศาลาการเปรียญ แบ่งตามด้านต่าง ๆ ที่ได้ทำการศึกษาดังนี้

6.1.1 การวางตำแหน่งของศาลาการเปรียญในผังบริเวณ

จากการที่ได้ศึกษามาพบว่า ศาลาการเปรียญควรจะวางอยู่ใกล้กับทางเข้าหลักของวัด ตั้งอยู่ด้านหน้าเขตพุทธาวาส อยู่ไม่ไกลจากเขตสังฆาวาส และมีลานโล่งอยู่ในบริเวณเดียวกัน ดังนั้นจึงควรวางตำแหน่งของศาลาการเปรียญไว้ในบริเวณลานโล่งที่เป็นทางเข้ามาจากถนนวังเดิม เนื่องจากทางเข้าหลักของวัดได้เปลี่ยนจากด้านคลองบางกอกใหญ่ทางทิศใต้มาเป็นลานโล่งทางทิศเหนือ ใกล้กับพระวิหารของเขตพุทธาวาส ประกอบกับยังสามารถใช้ลานโล่งเป็นส่วนขยายการใช้สอยของศาลาการเปรียญ และเป็นลานเอนกประสงค์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ทั้งยังอยู่ใกล้กับเขตพุทธาวาส ทำให้สามารถทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันได้ เช่น งานบรรพชาอุปสมบท

และเนื่องจากการวางผังเขตพุทธาวาส วางพระอุโบสถ และพระวิหาร ตั้งฉากกัน และเกิดแกนตามแนวยาวของพระอุโบสถ โรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมที่สร้างใหม่ก็วางในแนวแกนนี้ ดังนั้นจึงควรวางศาลาการเปรียญให้มีความสัมพันธ์กับแนวแกนประธานนี้ด้วย เพื่อจะได้เกิดภาพรวมของผังบริเวณที่กลมกลืนกัน ดังเช่นการวางผังบริเวณของวัดที่มีการวางศาลาการเปรียญในพื้นที่สาธารณะหลายวัดที่ได้ศึกษามา

6.1.2 ผังพื้นและรูปทรงของศาลาการเปรียญ

จากที่ได้ศึกษามาพบว่า ศาลาการเปรียญส่วนใหญ่ที่สร้างขึ้นใหม่ จะมีส่วนโถงประธานเป็นรูปทรงหลัก และสร้างความหลากหลายของรูปทรงและผังพื้นอาคารด้วยการเพิ่มรูปทรงของส่วนพักคอยและส่วนบริการ และหลังคาที่คลุมโถงประธานนี้ หลังคาประธานจะคลุมส่วนเสาร่วมใน และหลังคาต่อบล่างคลุมพื้นที่เสาร่วมนอก

นอกจากนี้ ขนาดความสูงของศาลาการเปรียญ และการซ้อนชั้นของหลังคายังถูกกำหนดด้วยอาคารที่อาจอยู่ใกล้เคียง เช่น พระวิหาร หอฉัน และโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรม เช่น พระวิหารสูง 20 เมตร มีหลังคา 2 ชั้น 3 ตับ ศาลาการเปรียญก็ควรจะไม่ให้เกินนั้น และหอฉันสูง 12 เมตร หลังคา 1 ชั้น 2 ตับ ศาลาการเปรียญก็ไม่ควรจะน้อยกว่านี้ ส่วนโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมจะมากหรือน้อยกว่าก็ได้ เพราะศาลาการเปรียญแต่เดิมนั้นก็เป็นที่ศึกษาพระธรรมของพระสงฆ์ด้วยเช่นกัน

6.1.3 การจัดพื้นที่ใช้สอยศาลาการเปรียญ

จากการสัมภาษณ์พระราชาวิสุทธิดิลก เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม ซึ่งมีโครงการจะสร้างศาลาการเปรียญขึ้นภายในวัด ทำให้ทราบและสามารถสรุปการใช้สอยศาลาการเปรียญที่อาจเกิดขึ้นได้ดังตารางที่ 6-1 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 6-1 ตารางแสดงรายละเอียดการใช้สอยเพื่อการออกแบบศาลาการเปรียญ

กิจกรรม	ช่วงเวลา	พระสงฆ์	ฆราวาส
การทำวัตรสวดมนต์	วันธรรมดา เช้า 8:30 น. เย็น 17:00 น. (ปรกติทำในพระอุโบสถ)	10-15	-
	วันพระ เช้า 8:30 น. เย็น 17:00 น. (ปรกติทำในพระอุโบสถ)	10-15	5-10
การแสดงพระธรรมเทศนา	วันธรรมดา และวันพระ เทศน์หลังทำวัตรสวดมนต์	10-15	5-10
	วันสำคัญทางศาสนา เพิ่มรอบค่ำเวลา 19:30 น.	10-30	20-30
การทำบุญเลี้ยงพระ	วันธรรมดา	4-9	5-10
	วันสำคัญทางศาสนา	10-50	20-150
การอนุรักษ์ชาติศิลป	ทุกวันพระในช่วงเช้าพรรษา	-	5-10
การทำบุญบำเพ็ญกุศลศพ	ปีละประมาณ 2 ครั้ง	4-8	~50
การให้บริการประชาชน	เป็นหน่วยเลือกตั้ง	-	~50
	เป็นที่ประชุมชุมชน	-	~20
	เป็นที่ประชุมของโรงเรียน	-	~100

จากตารางที่ 6-1 และจากการสำรวจอาคารต่าง ๆ ภายในวัด ทำให้สามารถกำหนดขนาดพื้นที่ใช้สอยในส่วนต่าง ๆ ของศาลาการเปรียญได้ดังนี้

โถงประธาน ควรจะแบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นบนใช้ประกอบงานทำบุญบำเพ็ญกุศลทั่วไป ไม่จัดงานอวมงคล ชั้นล่างใช้จัดงานทำบุญบำเพ็ญกุศลศพ และใช้เป็นพื้นที่สำหรับให้บริการประชาชนในชุมชนและโรงเรียน และหากมีงานทำบุญใหญ่ก็ใช้เป็นที่พักผ่อนได้ จากจำนวนผู้ใช้สูงสุด 200 คน คิดพื้นที่ 1.5 ตารางเมตรต่อคน จะได้พื้นที่โถงประธานประมาณ 300 ตารางเมตร คิดพื้นที่ทางสัญจร 20 % และเผื่อการใช้สอยในอนาคตอีก 10 % เป็นพื้นที่รวมประมาณ 390 ตารางเมตร

ห้องเก็บของ ที่ใกล้ศาลาอเนกประสงค์มีห้องเก็บของเดิม ซึ่งใช้เก็บโต๊ะ เก้าอี้ และเต็นท์ มีขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 15 เมตร คิดเป็นพื้นที่ 45 ตารางเมตร เผื่อการใช้สอยเพิ่มขึ้นอีก 10 % เป็นประมาณ 50 ตารางเมตร

ห้องน้ำ จากข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องควบคุมอาคาร พ.ศ. 2544 กำหนดให้อาคารสาธารณะประเภทหอประชุมต้องมีจำนวนสุขภัณฑ์ต่อพื้นที่ 200 ตารางเมตร หรือ 100 คน ดังนี้

ตารางที่ 6-2 ตารางแสดงจำนวนสุขภัณฑ์ต่อพื้นที่ใช้สอยจากข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

	อ่างล้างมือ	ส้วม	โถปัสสาวะ
สำหรับผู้ชาย	1	1	2
สำหรับผู้หญิง	1	2	-

ศาลาการเปรียญที่จะออกแบบต้องจุคนประมาณ 390 ตารางเมตร คิดเป็นจำนวนสุขภัณฑ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 6-3 ตารางแสดงจำนวนสุขภัณฑ์เพื่อการออกแบบศาลาการเปรียญ

	อ่างล้างมือ	ส้วม	โถปัสสาวะ
สำหรับผู้ชาย	2	2	4
สำหรับผู้หญิง	2	4	-

ห้องทำอาหาร ห้องทำอาหารเดิมตั้งอยู่ด้านหลังของศาลาอเนกประสงค์ มีขนาดพื้นที่ กว้าง 2.5 เมตร ยาว 8 เมตร คิดเป็นพื้นที่ 20 ตารางเมตร เมื่อการใช้สอยในอนาคตอีก 10 % เป็นพื้นที่ 22 ตารางเมตร

6.1.4 ระบบโครงสร้าง

จากการศึกษาพบว่า การวางตำแหน่งเสา และผนังของศาลาการเปรียญนั้น มีความสัมพันธ์กับการใช้สอยเหมือนกันทั้งในอดีตและปัจจุบัน และใช้วัสดุก่อสร้างทุกชนิด โดยจะมีช่วงเสารวมในกว้าง เพราะเป็นพื้นที่ใช้สอยหลัก ช่วงเสารวมนอกมีขนาดเล็กกว่า เพราะเป็นพื้นที่ใช้สอยรอง

และควรใช้คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง เพราะทำได้ง่าย ราคาไม่แพง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของช่างในปัจจุบัน ทั้งยังมีกำลังวัสดุมากกว่าวัสดุก่อสร้างในอดีต

6.1.5 การประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม

เครื่องปิดหลังคา จากการศึกษารูปแบบส่วนใหญ่จะทำการเป็นเครื่องลายงมมีข้อฟ้าใบระกาทางหงส์ และเพื่อให้สอดคล้องกับพระอุโบสถและพระวิหาร จึงควรทำเช่นเดียวกัน

หน้าบัน ศาลาการเปรียญตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบันนิยมออกแบบลายหน้าบันให้มีส่วนประธานและส่วนรอง โดยส่วนประธานมักจะเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงวัด หรือถึงบุคคล และมีส่วนรองเป็นลายกนก หรือลายพฤกษชาติ

และจากการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมวัดหงส์รัตนารามแล้วพบว่า ทางวัดมักจะใช้ภาพหงส์เป็นสัญลักษณ์ในการประดับตกแต่งส่วนต่าง ๆ ของวัด จึงควรนำภาพหงส์มาใช้เป็นส่วนประธานของลายหน้าบัน

ผนังเบาช่วงเปิด จากการศึกษพบว่า ศาลาการเปรียญส่วนใหญ่จะนิยมทำช่วงเปิดให้มีขนาดใหญ่ เพื่อระบายอากาศที่ดี และการนำแสงธรรมชาติเข้าไปในอาคาร ส่วนชุ้มประตูหน้าต่างนั้นนิยมทำเฉพาะศาลาการเปรียญที่ตั้งในเขตพุทธาวาสเท่านั้น

ฐานอาคาร ศาลาการเปรียญทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ไม่ได้เป็นเครื่องไม้ มักจะทำฐานสิงห์หรือฐานปัทม์

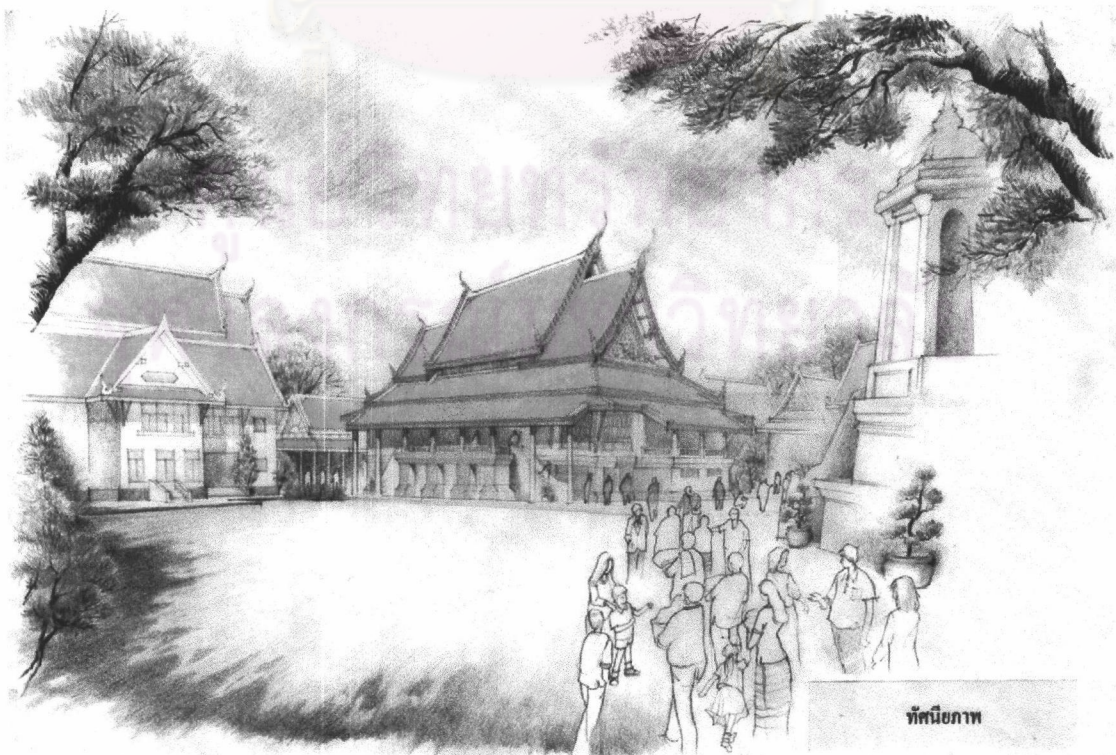
การตกแต่งภายใน จากการศึกษาศาลาการเปรียญจะตกแต่งที่ฝ้าเพดาน และโครงสร้างเครื่องบนเป็นหลัก และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ภาพพุทธประวัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

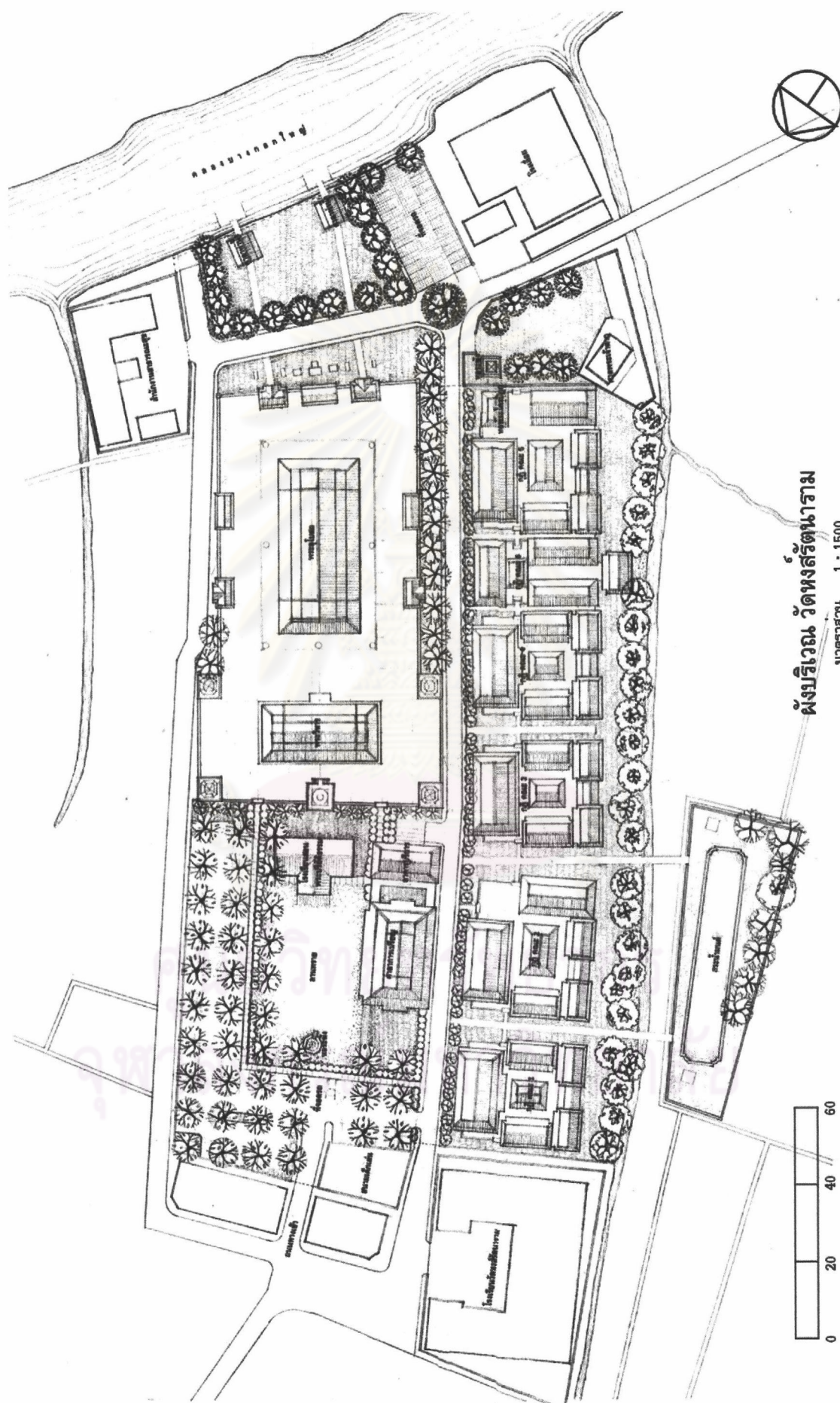

6.2 ผลงานการออกแบบศาลาการเปรียญวัดหงส์รัตนาราม

- ทศนิยมภาพ
- ผังบริเวณวัดหงส์รัตนาราม   มาตรฐาน 1 : 1500
- ผังบริเวณศาลาการเปรียญ   มาตรฐาน 1 : 750
- ผังพื้นที่กลางแจ้ง   มาตรฐาน 1 : 200
- ผังพื้นที่ชั้นบน   มาตรฐาน 1 : 200
- รูปด้านทิศตะวันออก   มาตรฐาน 1 : 200
- รูปด้านทิศเหนือและทิศใต้   มาตรฐาน 1 : 200
- รูปด้านทิศตะวันตก   มาตรฐาน 1 : 200
- รูปตัดตามขวาง   มาตรฐาน 1 : 200
- รูปตัดตามยาว   มาตรฐาน 1 : 200
- ผังฝ้าเพดาน   มาตรฐาน 1 : 200
- แบบขยายลายเพดาน   มาตรฐาน 1 : 33.33
- แบบขยายหน้าบัน   มาตรฐาน 1 : 50

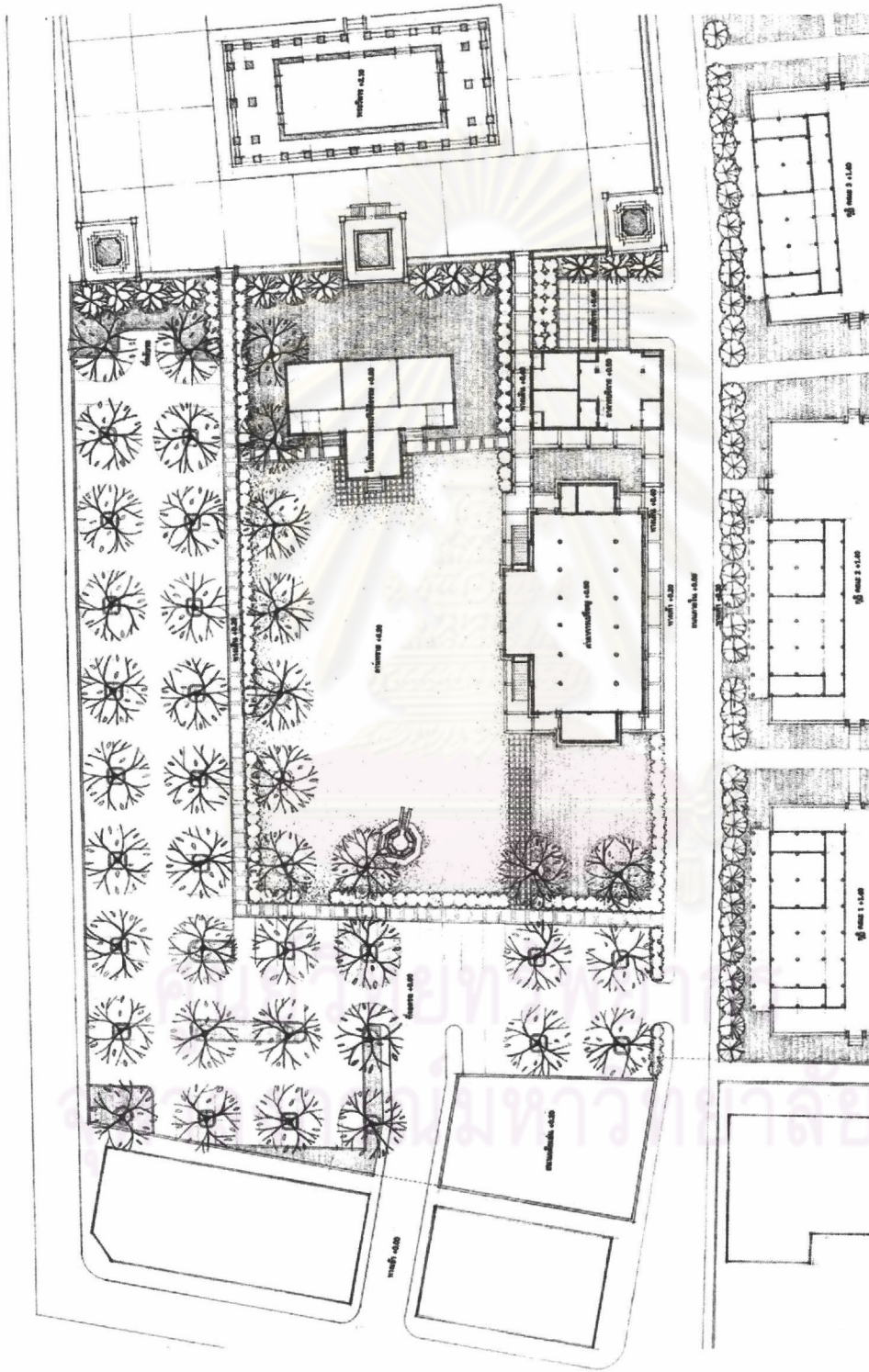

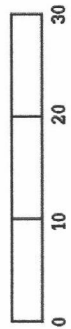
ผังบริเวณ วัดหงส์รัตนาราม

มาตราส่วน 1 : 1500

ผังบริเวณ ศาลาการเปรียญ

มาตราส่วน 1 : 750

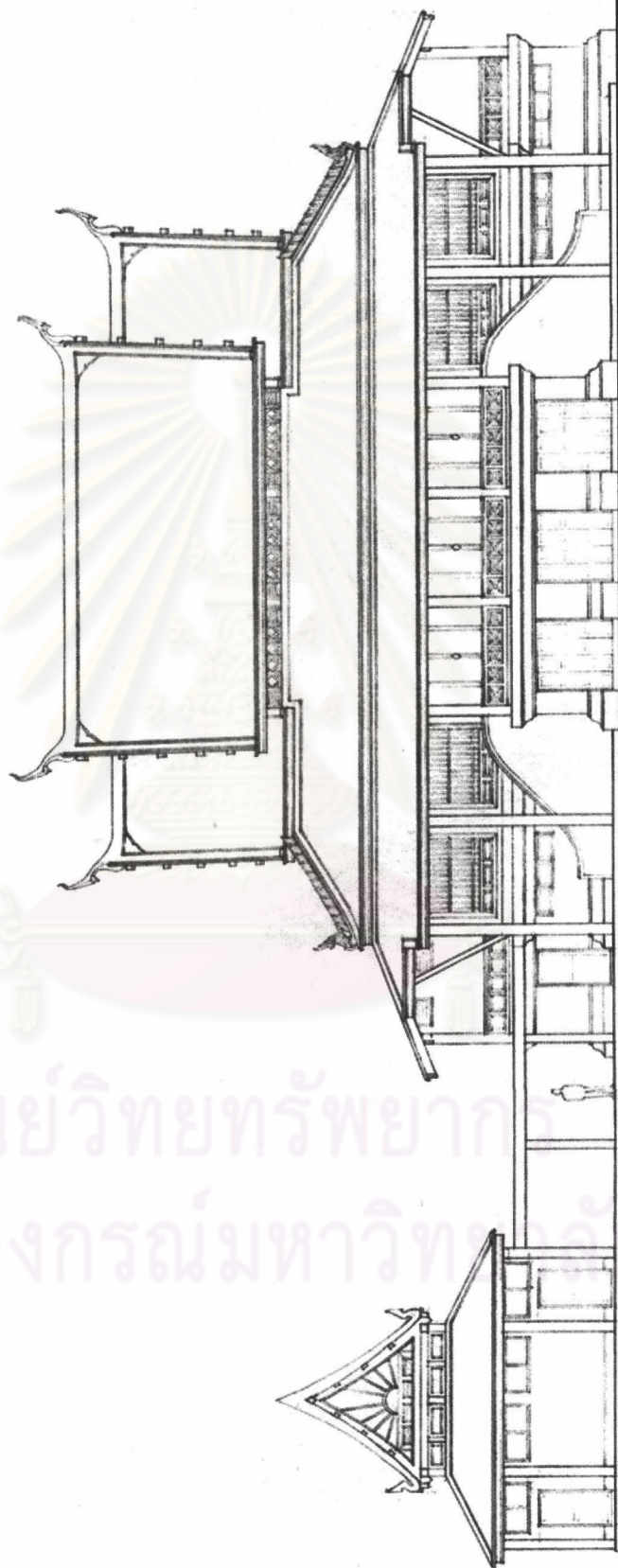

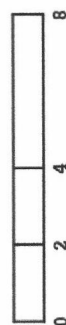

รูปด้านทิศตะวันออก
มาตราส่วน 1 : 200

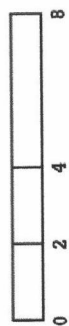
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

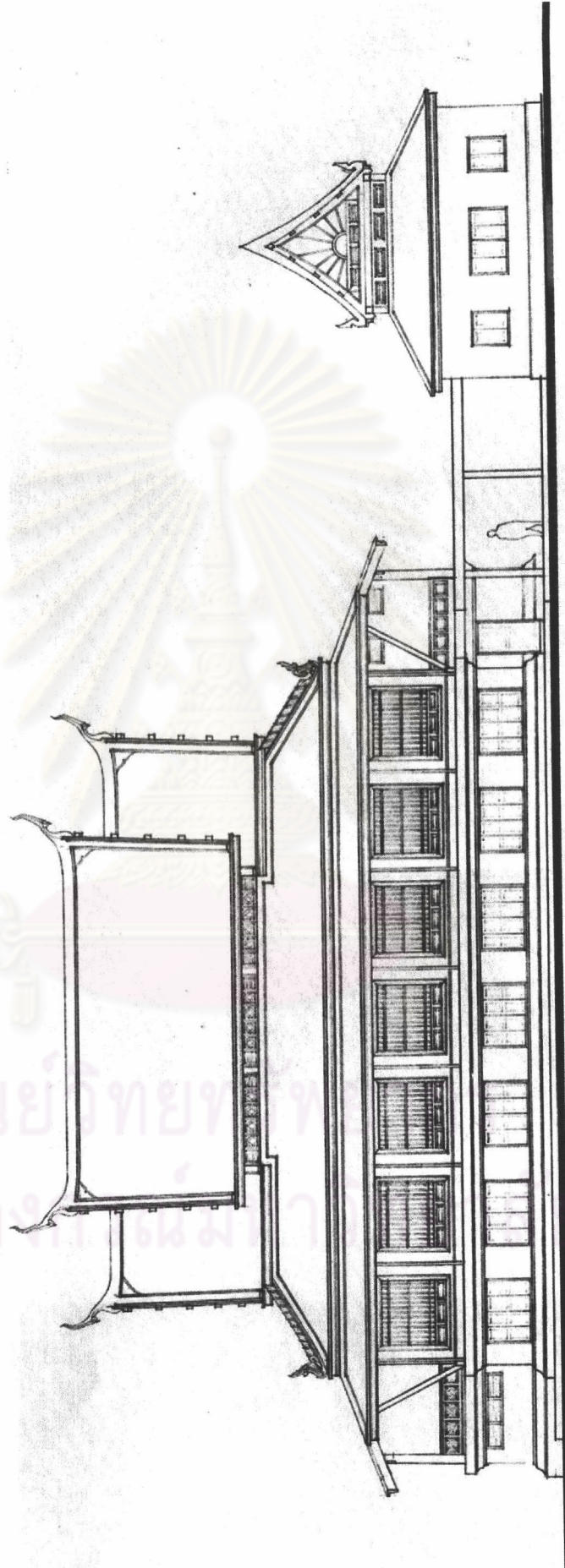
รูปด้านทิศเหนือ และ ทิศใต้

มาตราส่วน 1 : 200

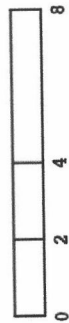

ศูนย์วิจัย
จุฬาลงกรณ์

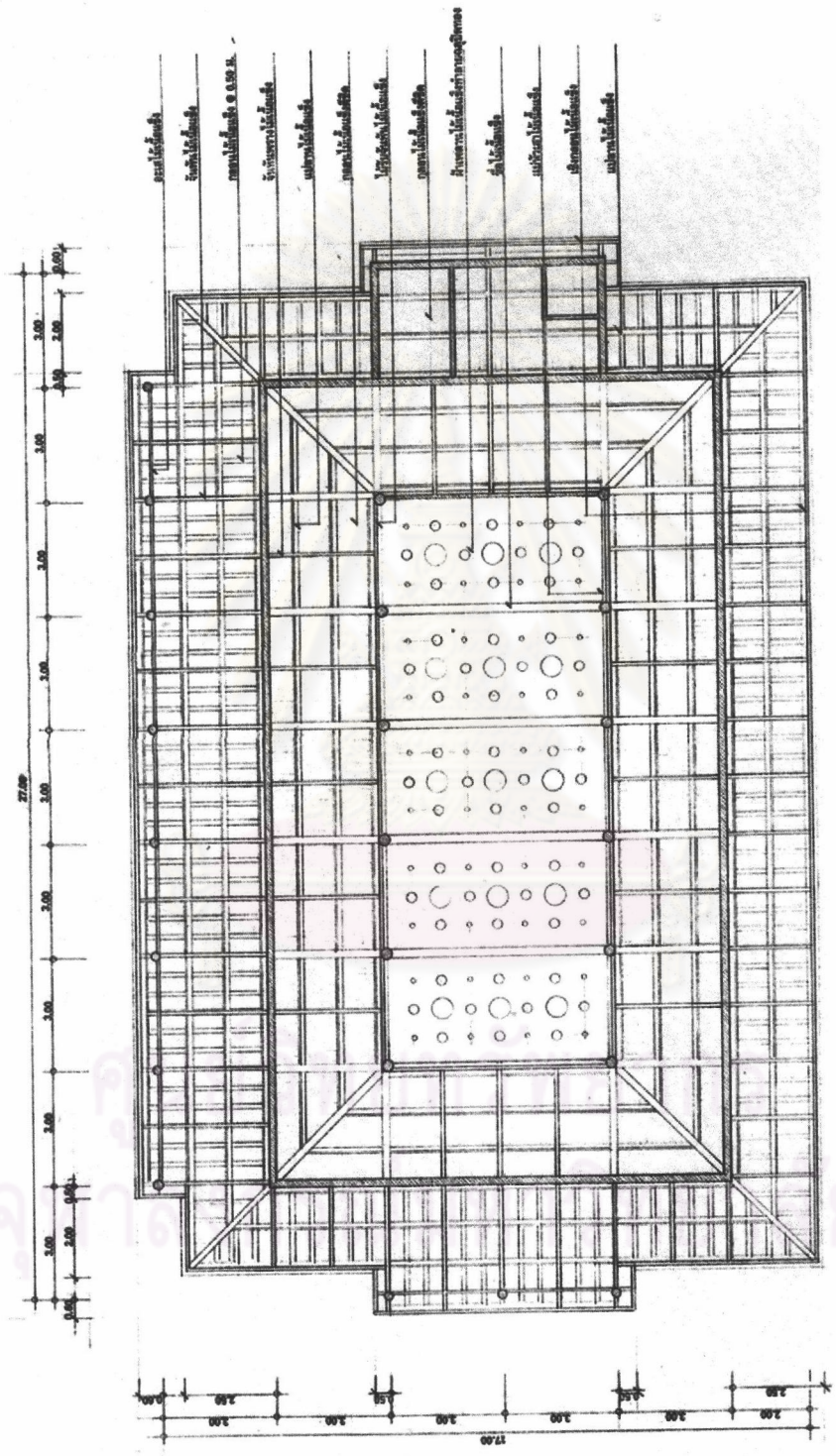
รูปด้านทิศตะวันตก
มาตราส่วน 1 : 200

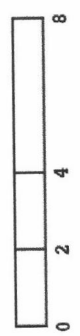

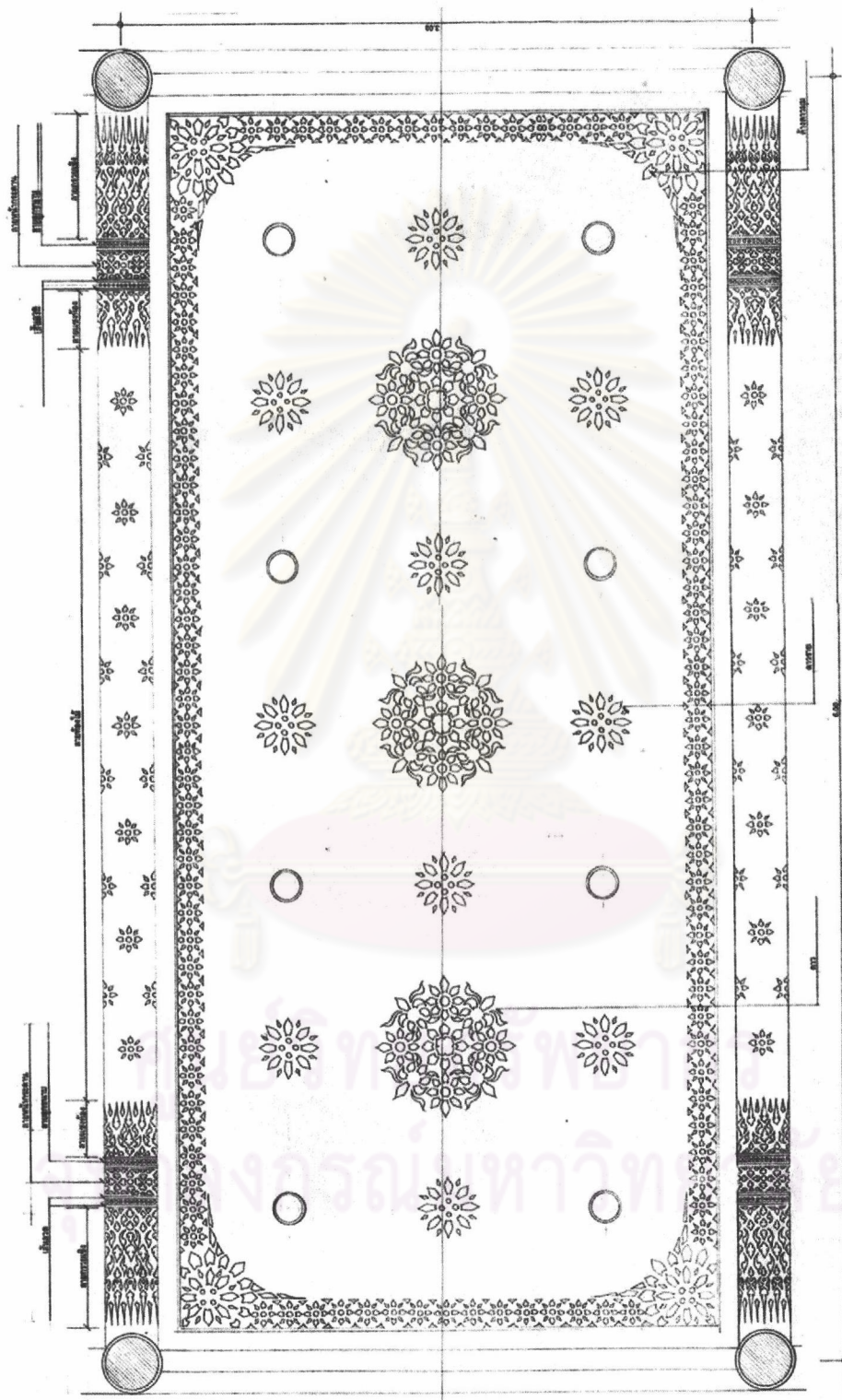

ผังฝ้าเพดาน
มาตราส่วน 1 : 200

แบบขยาย ลายพาดาน
มาตราส่วน 1 : 33.33

